

Walcherse veldnamen

Bestanddelen, benoemingsmotieven, naamtypes

Het jongste veldnamenboek van de Heemkundige Kring Walcheren, dat 24 maart jl. is gepresenteerd, is het sluitstuk van een inventarisatieproject dat kadert in een stevige onderzoekstraditie in Nederland: het optekenen van veldnamen uit de mond van een boerengeneratie die deze namen heeft gebruikt in de tijd vóór de schaalvergroting van de landbouw en de daarmee gepaard gaande herverkaveling.

Nieuwsgierigheid

Waarom zijn in zowat alle provincies vrijwilligers bereid de boer op te gaan met blanco kadasterkaarten om een zo volledig mogelijke inventarisatie te maken van de namen waarmee in de kleinschalige gemeenschappen van weleer percelen, boerderijen, wegen, waters en andere objecten in het landschap werden aangeduid? En waarom zijn zoveel mensen geïnteresseerd in dat namenbestand en dus in de monografieën die aan veldnamen zijn gewijd? Die belangstelling heeft verschillende gronden.

In de eerste plaats stellen mensen nu eenmaal belang in de namen van de dingen die ze op hun weg tegenkomen. Hoe dikwijls vragen we niet, als we verre streken bereizen: hoe heet dat dorp, of die stad, of die rivier, of die berg? Wij willen de naam kennen, want het is via de naam dat we het benoemde een plaats geven in ons kennisgeheel, in onze mentale encyclopedie. Onze nieuwsgierigheid naar namen vormt dus een vast onderdeel van onze leergierigheid in het algemeen.

In de tweede plaats zijn velen onder ons behept met de zorg om namen te bewaren. Vooral als het gaat om namen uit onze

eigen leefwereld (streek, dorp). De plaatsnamen die veldwerkers uit de volksmond optekenen, zijn verbonden met een landschappelijke en maatschappelijke werkelijkheid die nu niet meer bestaat. Ruilverkaveling, verstedelijking, teloorgang van het

De Broodkist. Over de herkomst van deze naam meldden de zegslieden indertijd dat armoede een vroegere eigenaar dwong de grond te ruilen voor een korst brood. Het is echter ook een naam die in de oude overlopers voorkomt. Volgens Tack is het land waarvan de opbrengst bestemd was om het brood te bekostigen van geestelijke inrichtingen of behoeftige leken. Nu is het onder andere de naam van een minicamping te Koudekerke. (Foto Leo Hollestelle)

traditionele boerenbedrijf door agro-business (schaalvergroting op alle gebied), hebben diepgaande en onomkeerbare veranderingen teweeggebracht in het traditionele landschap, dat voor velen onder ons nog het landschap is van de eigen jeugd of waaraan nog de herinnering bestaat in het levende geheugen van onze familie of onze dorpsgemeenschap. Wij willen die herinnering niet verliezen, we willen ze ook voor komende generaties levend houden,

en daarom gaan we met zorg de plaatsnamen van vroeger verzamelen. Herinneringen worden immers gedragen door namen. Een veldwerker is dus een archivaris van een brok cultureel erfgoed uit de vroegere agrarische samenleving. In de derde plaats worden wij tot verzamelen en bewaren aangezet door het besef dat plaatsnamen vaak dragers zijn van informatie uit een verder verwijderd verleden dan wij vanuit onze levende herinnering kunnen overzien: informatie over de taal. Plaatsnamen – en zeker microtoponiemen – zijn gevormd uit de taal zoals die ter plaatse werd gesproken. Het is vooral aan die historische bewijskracht dat toponiemen hun belang ontleenen voor het wetenschappelijk onderzoek in uiteenlopende disciplines, waaronder de taalkunde, de volkskunde en de historische wetenschappen. Als naamkundige wil ik het grote bestand aan veldnamen dat door de Walcherse veldwerkers is ontsloten, bekijken vanuit een taalkundige invalshoek.

Toponiemen als eigennamen

Wat de Walcherse veldwerkers verzameld hebben, zijn plaatsnamen of toponiemen, en daardoor behoren ze tot de ruimere categorie van de eigennamen. Hebt u er al eens bij stilgestaan dat eigennamen van een andere aard zijn dan soortnamen, dat die twee soorten namen een verschillende rol vervullen in de communicatie? In de zin “De stad waar we ons bevinden heet Middelburg” zijn twee namen gebruikt, stad en Middelburg. Je hoeft maar weinig taalkundige vorming te hebben om te beseffen dat het hier om twee verschillende soorten namen gaat. Waarin dat door iedereen intuïtief aanvoelde verschil nu precies ligt, kunnen we verduidelijken met de vol-

gende proefzinnnetjes.

1a. De plaats waar we ons bevinden heeft de eigenschap een stad te zijn.

1b. De plaats waar we ons bevinden behoort tot de categorie der steden.

2a. De plaats waar we ons bevinden heeft de eigenschap (een) Middelburg te zijn.

2b. De plaats waar we ons bevinden behoort tot de categorie der Middelburgen.

De zinnen van het eerste type zijn zonder meer aanvaardbaar, die van het tweede daarentegen klinken absurd. Dat komt doordat stad de naam is van een hele klasse van topografische verschijnselen die een aantal kenmerken delen, terwijl Middelburg slechts één enkel fenomeen aanduidt, namelijk een welbepaalde stad. Met andere woorden, stad is een soortnaam (appellatief) en Middelburg een eigennaam (proprium). Het verschil komt hierop neer, dat een soortnaam als stad een gegeven uit de werkelijkheid beschrijft als lid van een categorie, die in principe oneindig veel concrete vertegenwoordigers heeft, terwijl een eigennaam geen beschrijvend maar een verwijzend taalteken is, waarvan we ons bedienen om één individueel object aan te duiden, te identificeren. Succesvol gebruik van een eigennaam veronderstelt dan ook dat we de naamdrager kennen en weten van zijn bestaan, dat hij als het ware al een ‘adres’ heeft in ons kennisbestand.

Waarom dit korte taalkundige lesje?

Omdat de status van de eigennaam als unieke, vaste verwijzer naar één individueel gegeven gevolgen heeft voor de manier waarop mensen te werk gaan bij het toekennen van eigennamen. Inzicht in die benoemingswijze is onontbeerlijk bij de interpretatie van eigennamen.

Om een gegeven uit de werkelijkheid, bijvoorbeeld een persoon of een plaats, individueel aan te duiden, kun je behalve van identificerende taaltkens, eigennamen dus, ook gebruik maken van beschrijvende namen, soortnamen dus, maar dan moet je ze wél inlassen in een verwijzende uitdrukking. Zo'n uitdrukking moet behalve de soortnaam ook een bepalend woordje, bijvoorbeeld een lidwoord, bevatten. Bijvoorbeeld, als mensen uit de dorpen in de onmiddellijke omgeving van een stad naar die stad willen verwijzen, dan kunnen ze zeggen: "ik ga naar Middelburg", maar ook: "ik ga naar de stad." Ook bij het horen van de zin met "de stad" zullen de ontvangers van die boodschap onmiddellijk begrijpen dat het om Middelburg gaat. In de onmiddellijke omgeving van die hoorders is er immers maar één stad, namelijk Middelburg. Dergelijke verwijzende soortnaamuitdrukkingen kunnen verstenen tot vaste plaatsnamen, en dat zien we mooi geïllustreerd in het Walcherse toponiemenbestand, waar we namen aantreffen als *de Blok* in Veere, Koudekerke en Biggekerke, *de(n) Dries(t)* in acht voormalige Walcherse gemeenten (Meliskerke, Oostkapelle, Serooskerke, Vrouwenpolder, Koudekerke, Zoutelande, Sint Laurens, Domburg), en *de/het Bos* (heel vaak). Het woord blok duidde oorspronkelijk de grote landschappelijke complexen aan waarin een ambacht of een parochie werd onderverdeeld met het oog op de perceelsbeschrijving in de overlopers, dat waren belastingregisters in het *Ancien Régime*. Naderhand nam het woord in de Zeeuws dialecten de betekenis aan van 'groot stuk bouwland', en als zodanig komt het nog altijd voor in de gewone Zeeuwse landbouwwoordschat. Het is, met andere woorden, een

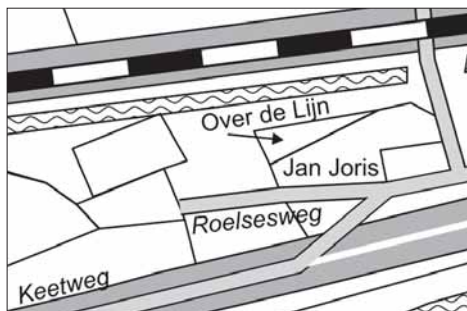
beschrijvend taaltken voor grote, blokvormige percelen, zoals bos een beschrijvend taaltken is. Je zou dus verwachten dat die benamingen niet geschikt zijn om een agrarische entiteit uniek aan te duiden, want 'blokken' en 'bossen' komen en kwamen meer voor. Echter, als de gemeenschap waarbinnen de identificerende aan-

't Wilgenbos (bij Middelburg). Bossen worden in het soortnamenlexicon onderverdeeld op grond van verschillende kenmerken, zoals bijvoorbeeld de boomsoort. (Foto Leo Hollestelle)

duiding gangbaar is maar één exemplaar van de categorie 'blok' beslaat, dan volstaat een verwijzende soortnaamuitdrukking, namelijk "het of de blok" voor de identificatie. Hetzelfde geldt voor *dries(t)*, dat in het hele bestand zo'n twaalf keer voorkomt, altijd als zelfstandig woord, soms in de verkleinvorm. Volgens het nieuwste veldnamenboek betekent dries in Walcheren "land dat een tijdlang braak ligt" (p. 74). Hoe kleiner de geografische ruimte waarbinnen unieke aanduiding van het benoemde van belang is, hoe groter de kans dat er binnen die ruimte maar één exemplaar van de desbetreffende categorie voorhanden is, en dus hoe groter ook de kans dat een verwijzende soortnaamuitdrukking volstaat om het bedoelde ver-

schijnsel ondubbelzinnig te situeren in het landschap. De actieradius van veldnamen is veelal beperkt tot één dorp, tot één gehucht of zelfs tot de bewoners en de arbeiders van één boerderij. Dat verklaart meteen waarom veel Walcherse toponiemen verschillende keren voorkomen. Behalve enkelvoudige veldbenamingen

De veldnaam *Over de Lijn* (Arnemuiden), een benoemingsmotief in de categorie *ligging*, namelijk de positie ten opzichte van een ander fenomeen in het landschap dat als oriëntatiepunt dienst doet. (Detail veldnamenkaart Arnemuiden/Kleverskerke)

kunnen ook samenstellingen voor bijvoorbeeld soorten akkers of soorten weiden tot toponiem verstenen: *havermeet*, *boonaker*, *gersteweij*, *hingsteweij*, *schapenweij*.

Benoemingsmotieven

In veel gevallen echter is de categorie-naam onvoldoende onderscheidend, zodat een verwijzende uitdrukking met die naam niet succesvol gebruikt kan worden om één verschijnsel, bijvoorbeeld een perceel, te lokaliseren in het landschap. Bijvoorbeeld, in een agrarische ruimte waar talrijke percelen voorkomen die behoren tot de categorie beschreven door de soortnaam *stik*, valt één welbepaald 'stik' natuurlijk niet te identificeren door middel van de uit-

drukking 't *Stik*. De naamgevers kennen het perceel dan een naam toe die wél uniek bepalend is. Daarvoor laten ze zich inspireren door een of ander kenmerk van het perceel in kwestie dat als differentiërend wordt gezien. Zo'n eigenschap van het benoemde waarop de naamgeving berust, noemen we een benoemingsmotief. Ook bij appellatieve naamgeving spelen benoemingsmotieven een rol, maar het aantal mogelijke benoemingsmotieven bij eigennamen is veel gevarieerder dan bij soortnamen. Bij soortnamen, die immers categorieën aanduiden, dient zo'n kenmerkende omstandigheid eigen te zijn aan alle vertegenwoordigers van de categorie, wat het aantal mogelijkheden sterk inperkt. Bossen bijvoorbeeld worden in het soortnamenlexicon onderverdeeld aan de hand van subcategoriserende namen op grond van verschillende kenmerken:

- de boomsoort, bijvoorbeeld *wilgenbos*, *dorenbos*, *essenbos*;
- de groeiwijze van de bomen, bijvoorbeeld *boombos*, *blokbos*, *stoofbos*, *hakbos*, enzovoorts. Vroeger sprak men ook van een veldbos voor een stukje natuurlijk bos op 'veld' of woeste grond, in tegenstelling tot een aangeplant bos;
- de bezittende instantie, bijvoorbeeld in *armenbos*, dat is eigendom van het armbestuur. Zulke soortnamen kunnen in verwijzend gebruik evolueren tot eigennamen, op dezelfde manier als *blok*, *dries*, enzovoorts;
- het reliëf: *hoog bos*, *laag bos*, *neder-/neerbos*, *diep-*, *hellebos*;
- de bodem, bijvoorbeeld *Kleibos* in Domburg, *Slikkebos* in Vrouwenpolder;
- de eigenaar of vruchtgebruiker. Dat zijn samenstellingen met een persoonsnaam of de naam van een grondbezittende in-

stantie, zoals 't *Bosje van Melis*, *Franckesbos*, 't *Vlissingse bos* in Oostkapelle dat eigendom was van de stad Vlissingen, 't *Gasthuisbos* in Serooskerke dat eigendom was van het Gasthuis te Middelburg, het *Lentesbos* in Westkapelle dat herinnert aan de naam van de aanplanter, een notaris Lente;

– de ligging tegenover een of ander beschouwingspunt, bijvoorbeeld *noordbos*, *achterste bos*, *overbos*, *binnenbos*, *eerste/tweede bos*, misschien ook 't *Verloren Bos* (Domburg);

– een landschappelijk verschijnsel op het grondgebied of in de onmiddellijke omgeving: *witte paalbos*, *galgenveldbos*, *vijverbos*;

– de voormalige toestand: *broekbos*, *moerbos*;

– een vormkenmerk: *ronde bos*, *haaibos*, *geerbos*, *bijlbos*;

– vogels die er huizen: *kraaienbos*, *eksterbos*, *duvenbos* (Vrouwepolder);

– een anekdote: *krakeelbos*, *twistbos*, *schandebos*.

In het verklarende deel van de verschillende afleveringen van de Walcherse veldnamenreeks worden de toponiemen behandeld naar benoemingsmotieven, waarvoor de term 'categorieën' wordt gebruikt. Alles bijeen worden, in navolging van Schönfeld, veertien zulke motiefcategorieën onderscheiden. Dat aantal is nog te overzien, maar veel van die categorieën zijn wel heel ruim gedefinieerd, zodat daarbinnen nog een behoorlijke verscheidenheid aan specifieke motieven wordt waargenomen. Een voorbeeld: de categorie ligging.

– Percelen kunnen genoemd zijn naar hun ligging binnen een nederzetting, in casu dorp of gehucht: *Aegtekerkse bos*, *Pop-*

pendamme, *Lêêuwendamme*, *Baoienhove*, *Westhove*, *Kerkhove*, *Nieuwhove*, *Kleverskerke*; namen met het oude voorzetsel *ter* (zeldzaam op Walcheren, bijvoorbeeld *Ter Bottinge*).

– Percelen kunnen genoemd zijn naar hun plaats binnen een complex, gezien vanuit een bepaald beschouwingspunt: alle namen met *achterste*, *middelste*, *voorst* alsook veel namen met de plaatsbepalende voorzetsels *in* (*D'achterste weie* in *De Pekelienge*, *In de Koekoek*, *In den Hoek*, *In 't Lôôdhol*). Opmerking: *in* kan ook 'langs' betekenen, bijvoorbeeld *In de Nieuwe Wegt*, *Land in 't Wegje*, en 'op' (*Op Jorem*, *Op den Hoek*, *Op den Brommer*). Hierbij horen ook toponiemen met voorbepalend rangtelwoord: *eerste*, *tweede*...

– Naar hun positie ten opzichte van een ander fenomeen in het landschap, dat als oriëntatiepunt dienst doet: alle namen met *aan* (*An de Plattewegt*, *Aen de Braemwegt*), *achter* (*Achter de schuur*, *Achter 't 'Ekken*), *tegen* (*Tegen de Berg*, *Tegen de Zanddreefweie*), *langs* (*Langs de Baene*, *Langs de Sprienke*), *bij* (*bie*) (*Bie 't Hof*, *Bie Eendenoord*), *over* (*Over de Lijn*, *Over de Wegt*), *naast* (*Naest de Begræfplekke*), en namen die enkel dat referentie-fenomeen benoemen, zonder voorzetsel dat de aard van de ruimtelijke relatie verduidelijkt, bijvoorbeeld de vele samenstellingen met *baan*, *bakkeet*, *hof*, *voordeur* (*Voordeurweie*) en de enkelvoudige namen die uit dergelijke woorden bestaan: 't *Baentje*, 't *Wegelink*, 't *Aflat*, *de Kalverdreeve*, 't *Duvekot*. Dat oriëntatiepunt kan van alles zijn: een ander perceel, een weg (ook *Stêênwegt*, *Lange Padweie*), een boom of een boomgroep, een gebouw (boerderij, huis, schuur, afdak, bedrijfsgebouw 't *Hofsteedje*, *Barakkenweie*, 't 'Uus, *Steenoven*), een

stromend of stilstaand water (vijver, *sprienk*, watergang. Samenstellingen met *pit-*, maar mogelijk ook gemotiveerd door aanwezigheid van putten of ligging in een depressie), een hoogte of laagte (berg).

– Naar hun afgelegenheid ten opzichte van een centrum, bijvoorbeeld de dorpskern (*Tenden Durp*) maar meestal het exploitatiecentrum, met andere woorden de boerderij: alle namen van verre oorden, plaatsen die in de volkse perceptie zowat aan het einde van de wereld liggen: *Siberië*, *Lombok*, *Amerika*, *Nova-Zembla*, *Batavia*, *Nazareth* (komt herhaaldelijk voor, maar is het motief wel afgelegenheid?), *Canada*, *Batavia*, ook namen met *ver(re)*.

– Naar de windrichting ten opzichte van het oriëntatiepunt (een bewoningskern of een boerderij): namen met *noord-*, *oost-*, *zuid-*, *west-*.

Tot zover het voorbeeld.

Er zijn ook altijd namen die in geen van die veertien categorieën onder te brengen zijn. Die staan in de boekjes onder “overige namen”. Een deel ervan zou gegroepeerd kunnen worden onder de titel: “genoemd naar een anekdote”, onder meer de ‘krakeel’-toponiemen en die van het type *Eén te veel* (Westkapelle).

Naamgevingsstrategieën

De taalkundige status van toponiemen als identificerende (en niet beschrijvende) taaltekens, brengt niet alleen een veel grotere motiefverscheidenheid mee in vergelijking met de appellatieve naamgeving, ook de naamsvorming is vaak anders dan in de gewone woordenschat.

Veel veldnamen zijn samengesteld uit een grondwoord dat in de gewone woordenschat als categorienaam voorkomt of voor-

kwam, bijvoorbeeld *stik*, *wei*, *bos*, *pad*, *wegt*... en een eigennaam als bepalend bestanddeel. Die eigennaam is dikwijls een andere plaatsnaam, bijvoorbeeld *Aagtekerkse Bos*, *Meliskerkse Stikje*, *Noordwegstikken*, *Lôôdwegstik*, *Griepskerks Padstik*, *Pauwenburgstikje*. Die voorbepalende plaatsnaam lokaliseert het genoemde perceel op of nabij zijn territorium. Veel veldnamen hebben een persoonsnaam in de voorbepaling die herinnert aan een vroegere eigenaar, vruchtgebruiker, bewoner of aangelande, bijvoorbeeld *Sturms Stikje*, *Wolfstikje*, *Vôstik*, *Koenraads Gêêrstik*, *Piet Schouts Stik*, *Maria Stikje*, *Jorisstik*. Toch zijn zulke namen in Walcheren betrekkelijk gering in aantal, als we bijvoorbeeld vergelijken met de Vlaamse veldnamen, waar ze veelvuldig voorkomen. Veel talrijker zijn op Walcheren de veldnamen van het type: *Stik van*, *Wei van*, *Land van*..., wat een indicatie is dat de namen betrekkelijk jong zijn, en al getuigenis afleggen van standaardtaalinvloed op het dialect. De traditionele constructie om een bezitsverhouding uit te drukken is in de Walcherse en in de Zeeuwse dialecten in het algemeen een combinatie van de bezittersnaam in de genitiefverbuiging met het grondwoord, zoals in *Sturms Land* en *Sturms Stikje* in Meliskerke. Zo gebeurde het in de gewone woordenschat. In de eigennaamgeving kon die verbuiging ook wegvallen, zoals in *Wolfstikje*. Die genitiefconstructie is erg oud, ze komt ook voor in onze standaardtaal, maar daar ondervindt ze al eeuwen concurrentie van omschrijvingen met het voorzetsel van. In het dialect echter is die concurrentie van recentere datum. Een andere indicatie voor het betrekkelijk recente karakter: lokaliserende aanduidingen met voorzetsels: *'t stik op de hoek*; ook *bij* en *in*.

Een veel voorkomende strategie bij de veldnaamgeving is naamsoverdracht. De plaats erft dan zijn naam van iets anders dat op de een of andere manier met het perceel te maken heeft en dat door de naamgevers als uniek onderscheidend werd gezien. Zulke geërfde namen kunnen in oorsprong zowel soortnamen als eigenamen zijn. Zeer veel Walcherse velden zijn genoemd naar afsluitingen, bijvoorbeeld *schuufdam*, *prikkeldraad*, *blauw hekken*, *draaiboom*; wegen en paden, hoogten en laagten (*de berg*), oriëntatiepunten (*de boom* = alleenstaande boom, *Achtendertig* = grensmaal nr. 38), allerlei constructies, *schuilkot*, *aflat*. In veel gevallen vond de ontwikkeling van soortnaam tot eigenaam plaats in het kader van lokaliserende uitdrukkingen, bijvoorbeeld *Het stik aan/bij de schuifdam*, enzovoorts. In de oudere taal vertoonde het substantief in zulke uitdrukkingen de datiefverbuiging. Als het om nederzettingen gaat, is die verbuiging dikwijls behouden in de eigenaam, bijvoorbeeld in *Poppendamme*, *Lêeuwendamme*, afgeleid van damnamen Poppendam en Leeuwendam, die als plaatsaanduidende bepaling gebruikt werden in verwijzende uitdrukkingen naar boerderijen die daar stonden, bijvoorbeeld het hof te Poppendamme, vervolgens zelf tot boerderijnaam werden en ten slotte tot veldnaam voor landerijen in de nabijheid van die hofsteden. Zulke verbogen namen zijn zeldzaam in het Walcherse bestand, omdat het hoofdzakelijk veldnamen bevat die meestal in onverbogen vorm verschijnen. Ook persoonsnamen worden op velden overgedragen. Deze vertonen dan vaak de genitiefverbuiging, maar niet op Walcheren: *Sturm*, *Tange*, *Van Teylingen*, *Beljou*, *Klerk*, *Pouw de Vreugd*, *Kareltje*.

Niet enkel plaatsnamen, persoonsnamen en zaaknamen worden op velden overgedragen, maar soms ook uitdrukkingen, bijvoorbeeld *Eén tevee(!)*. Dat perceel zou ooit voor één gulden verkocht zijn, maar het was van zodanig slechte kwaliteit dat iemand zei: "Dat is nog één (gulden) te veel." De boerderijnaam *Alzo niet* in Oost-

Een veel voorkomende strategie bij de veldnaamgeving is naamsoverdracht: de plaats erft dan zijn naam van iets anders dat op de een of andere manier met het perceel te maken heeft en dat door de naamgevers als uniek onderscheidend werd gezien. Als het om nederzettingen gaat, is die verbuiging dikwijls behouden in de eigenaam, bijvoorbeeld in Poppendamme, afgeleid van de damnaam Poppendam. (Foto Leo Hollestelle)

kapelle is wellicht eveneens zo'n letterlijke aanhaling van iemands woorden. Mogelijk was er omtrent die boerderij ooit ruzie, naar aanleiding van een verkoop of tussen erfgenamen, en uitte iemand zijn ongenoegen met de uitroep "Alzo niet, hé!" *Verloren Kost* (Domburg), *Zondergrond* (Biggekerke), ook *Zondergrondswegeling*. Het mechanisme achter de overdracht van namen, of het nu om soort- of eigennamen gaat, is in veel gevallen de verbondenheid van het benoemde in de werkelijkheid (metonymie). Een akker wordt *de prikkeldraad* genoemd omdat hij aan een prikkeldraadafrastering lag, een weide heet *Klerk*, omdat een zekere Klerk of De Klerk er de eigenaar of pachter van was. Een ander mechanisme van overdracht is niet de ver-

bondenheid van het te benoemen perceel met een of ander verschijnsel, maar de gelijkenis tussen het perceel en datgene wat oorspronkelijk door de naam wordt aangeduid (metafoor). Percelen die *Siberië*, *Nova Zembla* of *Lombok* heten, werden zo genoemd omdat ze in de opvatting van de naamgevers gelijkenis vertoonden

Een voorbeeld van naamgevingsstrategie in onze tijd. Oude veldnamen worden gebruikt bij de naamgeving van straten in nieuwbouwwijken: de Bogerdweie in Serooskerke. (Foto Leo Hollestelle)

met die streken. In dit geval ligt de gelijkenis in de afgelegenheid. Ook *het goszakje* (vergelijk *Hoppezak* in de overloper van Biggekerke uit 1585) is wellicht zo'n metafoor: het weiland wordt vergeleken met een zak vol gras, omdat het een weelderige graas- of hooiweide is. Perceelsnamen met de naam van hinderlijke insecten of ongedierte als bepaling, bijvoorbeeld *Mierenhoopje* en *Vlooiestikje* in Zoutelande, zinspelen op de slechte kwaliteit: net zoals het genoemde ongedierte, deugt ook de grond van die percelen niet. Naar de vorm: *bek*, *koeienstaart*, *bijl*, *klippel*.

Ten slotte zijn heel wat veldnamen gevormd uit bestaande namen waaraan een of andere precisering werd toegevoegd, iets wat veel gebeurt bij herverkaveling: *eerste* en *tweede Zanddreeve* (Oostkapelle) en *Voorste*, *Middelste* en *Achterste Kaawen Ieval* in Westkapelle zijn verschillende kavels van wat voordien wellicht een

onverdeeld perceel *den Ieval* was. Het woord 'ieval', in de Vlaamse dialecten uval(lig) en euval(lig), stamt van het Middelnederlandse ievel, verwant met Engels evil en Duits übel, en betekent 'slecht', zowel van mensen als van zaken, dus ook van de bodem. Het perceel *de Hoge en Lage Joos* in Meliskerke ontstond wellicht uit de samenvoeging van twee voorheen afzonderlijke percelen.

Veranderlijkheid van de naamsvorm

Naast de veelheid van benoemingsmotieven en de grote variatie in benoemingsstrategieën en naamtypes, heeft de status van toponiemen als identificerende namen nog een ander gevolg, namelijk dat ze veel vatbaarder zijn dan soortnamen voor allerlei vervormingen in de volksmond. Als we toponiemen gebruiken, denken we niet aan de betekenis van hun bestanddelen. Het zijn immers geen beschrijvende woorden, maar vaste verwijzers naar een plaats. Bij het horen van de naam Middelburg bijvoorbeeld denken we niet aan een burg die ergens in het midden staat, maar aan de stad die door middel van het etiket Middelburg wordt aangeduid. Evenmin denken we bij het horen van de familienaam De Klerk aan iemand die het beroep van klerk uitoefent, maar wel aan de persoon die deze naam draagt. Eigennamen hebben in het actuele taalgebruik geen betekenis, in de zin van beschrijvende inhoud, en daardoor dreigen ze vervormd te raken, zeker als hun bestanddelen niet meer tot de tegenwoordige soortnaamwoordenschat behoren.

De drie eigenaardigheden voortvloeiend uit de status van toponiemen als identificerende namen, te weten de vrijwel onbegrensde variatie aan benoemingsmotieven, het

gebruik van meer naamgevingsstrategieën en dus van meer naamtypes dan bij de soortnaamgeving, en de vervormbaarheid van eigennamen, zorgen voor complicaties bij de betekenisverklaring van toponiemen. Toch is het die betekenis waarin mensen bij uitstek geïnteresseerd zijn. Om die vraag adequaat te beantwoorden, is het niet voldoende dat we toponiemen herken-

nen waaraan we een betekenis kunnen hechten, maar moeten we ook uitsluitel kunnen geven over het benoemingsmotief: waarom noemde men die plaats zo? Of: wat heeft die plaats te maken met dat wat door het tot naam(sbestanddeel) geworden woord uitdrukt?

Magda Devos

Vadertje

Lôôpe om 'n cent

In Westkapelle werd in de negentiende eeuw armoede geleden. In de *Middelburgsche Courant* van 2 november 1886 staat dat de werkzaamheden aan de dijk in Westkapelle waren geëindigd. Een vijftigtal dijkwerkers had de dagen ervoor het werk aan een winterkrammat¹ afgerond en het onderhoud aan de dijk zou pas in april 1887 weer worden opgepakt. "Het is dan ook voor velen een donker vooruitzicht", schrijft de krant.

Voor veel dijkwerkers was het tijdens de winter armoede lijden, tenzij de dijk stormschade opliep en herstel niet tot het voorjaar kon worden uitgesteld. Was er geen werk aan de dijk, dan was er ook geen brood op de plank.

Dat de nood soms hoog was, zelfs buiten de winter, blijkt uit het volgende verhaal. Op 15 oktober 1865 werden de dijkwerkers Jan Brasser, Pieter Jacobse, Jan Peene en Jan Leinse uit Westkapelle 's avonds in een wei van de landbouwer J. Zachariasse in Biggekerke door een veldwachter aan-

getroffen. De dijkwerkers waren een kadaver van een koe aan het opgraven. Het beest was daar enkele dagen daarvoor begraven. Nadat ze het kadaver hadden blootgelegd, hadden ze er enkele stukken vlees uitgesneden. Van de enorme stank van het beest dat al in ontbinding was, trokken ze zich niets aan. Toen de veldwachter hen betrapte, sloegen ze op de vlucht en lieten hun gereedschap en buit achter. Jan Brasser viel spoedig in handen van de veldwachter en vervolgens werden ook de anderen aangehouden. Er werd proces-verbaal opgemaakt en op 1 december 1865 stonden ze terecht. Ze verklaarden dat de armoede hen tot deze daad had gedreven. Bij de veroordeling werd hiermee rekening gehouden en ook de geringe waarde van de buit sprak in hun voordeel. Ze werden veroordeeld tot acht dagen gevangenisstraf en betaling van de proceskosten.

De honger dreef dijkwerkers, meiden en knechts, jongeren en ouderen, naar andere plaatsen op Walcheren. Ze gingen dan